שִׁכְחָה[כ]: ה שְׁנֵי עֳמָרִים, שִׁכְחָה. °וּשְׁלשָׁה, אֵינָן שִׁכְחָה. שְׁנֵי צִבּוּרֵי זֵיתִים וְחָרוּבִין, שִׁכְחָה[כא]. וּשְׁלשָׁה, אֵינָן שִׁכְחָה. שְׁנֵי הֻצְנֵי פִשְׁתָּן[כב], שִׁכְחָה[כג]. וּשְׁלשָׁה, אֵינָן שִׁכְחָה. שְׁנֵי גַרְגְּרִים[כד], פֶּרֶט. וּשְׁלשָׁה, אֵינָן פֶּרֶט. שְׁנֵי שִׁבֳּלִים, לֶקֶט. וּשְׁלשָׁה, אֵינָן לֶקֶט[כה]. אֵלּוּ

ר' עובדיה מברטנורא

ה **הוצני פשתן.** כמו שנעקר הפשתן מן השדה נקרא הוצני שעומד כמו הוצין: **שני גרגרים.** ענבים: **אלו כדברי בית הלל.** וטעמייהו משום דכתיב (ויקרא י"ט) לעני ולגר תעזוב אותם, חד לעני וחד לגר הרי שנים, ובית שמאי אמרי שלשה לעניים וארבעה לבעל הבית, דכתיב (דברים כ"ד) לגר ליתום ולאלמנה יהיה, הרי שלשה

תוספות יום טוב

ה **שני צבורי זיתים.** בירושלמי דייק הא זיתים לא מה בין צבורים לזיתים. צבורים גמר מלאכה זיתים אין גמר מלאכה הר"ש. ובריש פרק ז' אפרש אי זיתים תלושים אי אילני זיתים מדייק ליה: **שני הוצני פשתן.** לשון הר"ב כמו שנעקר הפשתן מן השדה כו'. וכתב בכ"מ פ"ה מה' מתנות עניים ונ"ל דמיירי כשהזריעו ואז הוא אוכל אדם כדאיתא בריש פרק המוכר פירות [נב.] אבל שאר פשתן לא שייך ביה שכחה. ע"כ: **אלו כדברי בית הלל.** לשון הר"ב וטעמייהו מדכתיב לעני ולגר תעזוב וכו'. ובית שמאי וכו' דכתיב לגר ליתום ולאלמנה יהיה. ירושלמי. כלומר דבית הלל סברי כיון דבחד קרא כלול יתום ואלמנה כחדא וקרי להו עני לומר דשנים הוי שכחה לעני ולגר. ובית שמאי סברי אדרבה להכי פרטינהו בקרא

פירוש המשניות להרמב"ם

ה **ציבורי.** הם הערימות. **הוצני פשתן.**(קני) [אחוזות [קבוצות]] הפשתים קודם שיכתשוהו וישרשוהו כשיתלשו אותו.

מלאכת שלמה

ה **שני עמרים שכחה.** פי' הרש"ש ז"ל בתוספתא קתני המודלין זה מזה וכן פסק הרמב"ם ז"ל ע"כ. **ושלשה אינם שכחה.** פי' בספר יראים דכיון דאיכא שלש מיקרי גדיש ע"כ. **שני צבורי זיתים.** כ' הרא"ש ז"ל ירושלמי דוקא צבורי זיתים אבל זיתים לא משום דלא הוי גמר מלאכה פי' דאכתי בעו עליה וחבטה והולכה למעטן ואנן תנן בס"פ דלעיל למקום שאינו גמר מלאכה אין לו שכחה ע"כ. וכתב הרש"ש ז"ל ולא ס"ל להאי תנא דבירוש' כההוא תנא דפ' כל זית דתנן שני זיתים שכחה דאילן זית גופיה הוי שכחה ע"כ. **והחרובין.** מלת צבורי היה נראה דקאי נמי אחרובין דמושך עצמו ואחר עמו. ולשון הרמב"ם ז"ל שם בפ"ה שני צבורי זיתים וחרובין המובדלין זה מזה שכחה ושלשה אינם שכחה ע"כ ואחר כך כתב שתי גפנות וכן בשאר האילנות שנים המובדלין זמ"ז שכחה וג' אינם שכחה. והיא תוספתא. משמע דחרובין נמי הוי אילנות ממש דוק. אבל קשה ע"ז אמאי לא השיג עליו הראב"ד ע"ז כמו שהשיג עליו פעמים על מ"ש אח"כ וז"ל השוכח אילן בין האילנות אפי' היה בו כמה סאים פירות או ששכח שני אילנות ה"ה שכחה שלשה אינם שכחה ע"כ ושמא מסתבר ליה להראב"ד ז"ל לחלק בין אילן זיתים לשאר אילנות ומה שהשיגו הוי באילן זיתים אע"ג שדברי הרמב"ם ז"ל בדין זה לא זכר זית. **הוצני פשתן.** כשעוקרין אותן הן כהוצי דקל ולכך קרי להו הוצני. ונראה מן הערוך דאיכא מאן דגרס חוצני בחי"ת שהביאו בערך השני וגם בערך חצן. **שני שבלים.** בתוספתא קתני המוטלין

תפארת ישראל

יכין

כ. זה הכלל היינו לאתויי קרן זוית [כך כ' תוס' (ב"מ י"א א'). ונ"ל דה"פ דאם היה כאן י' על י' עמרים כצורה הנ"ל. ועימר שורה א ג. ושכח מלעמר עמיר ב' אז יש חילוק. דאם אחר ששכח מלעמר עמיר ב. התחיל לעמור שוב שורה ה ו. הו"ל עומר ב שבזוית. כששכח לאחריו. והו"ל שכחה. אבל אם אחר ששכח לעמר עמיר ב. חזר ועימר שורה ד ה. הו"ל עומר ב שבזוית כששכח לפניו. ואינו שכחה]: **כא.** אבל בשכח ב' גרגרי זיתים אינן שכחה. מדלא נקט"ל עד שיהיו צבורים [כספ"ה]. אבל בשכח ב' אילנות זיתים. הו"ל שכחה [כפ"ז סמ"א]: **כב.** ר"ל בגבעולי פשתן כמו שנעקרו: **כג.** ודוקא שזרען לאכול הזרע אבל שאר פשתן שזרען לבגדים לא שייך בו שכחה. מיהו קמ"ל דהוצני פשתן הו"ל גמר מלאכה וא"ל אגוד [עי' ספ"ה]: **כד.** ענבים: **כה.** אבל לענין שכחה אפילו ב' אינן שכחה מדלא נקט"ל עד שיעשה עמרים:

משנה ראשונה

היינו אפילו לא עבר ממנו ושלפניו דיחיד דוקא בעבר. ה **שני עומרים שכחה.** כתב הר"ב טעמייהו דב"ה דכתיב לעני ולגר וטעמייהו דב"ש דכתיב לגר ליתום ולאלמנה. וצריך ליישב אמאי תפיס מר האי קרא עיקר ולא אידך וכן מר. ומיהו לב"ש י"ל דאזיל בתר קרא דמשנה תורה דלפרש בא וא"נ כיון דקראי לא מכרעי אזלינן להחמיר והוא ליתנו לעניים כדקי"ל ספק לקט לקט אלא ב"ה מ"ט. וי"ל דס"ל לב"ה אי לא הוה כתיב אלא לעני ולגר ולא אידך לגר ליתום ולאלמנה ה"א גזרת הכתוב הוא דבכל השדה לא יהא שכחה ולקט אלא שני עומרים בין שנפלו ביחד ובין שנפלו במפוזר רחוקים זה מזה לעולם אין לעניים אלא שנים בכל השדה ויותר משנים לבעה"ב. והשתא דבחד קרא כתיב שנים ובחד שלש וסתרי אהדדי אמרינן שתים במכונס ושלש במפוזר. כלומר במכונס אם נפלו שנים כאחת הוו שכחה ולקט אבל שלש כאחת לא. וקרא דמרבי שלשה היינו במפוזר שרחוקים זה מזה שלש נמי לעניים וה"ה יותר. וליכא למימר שלשה במפוזר דוקא ויותר משלשה לעולם לבעה"ב. דכיון דגלי קרא לחלק בין מכונס למפוזר ע"כ דקרא בתר דרך נפילה איירי שאין דרך לשכוח שלשה ביחד וכן אין דרך ליפול מתוך ידו ביחד. ותו אין סברא לומר דיותר משלש במפוזר לא הוי שכחה שאם השדה גדולה של אלף עומרים שיעורו בשלשה וקטנה בת חמשים נמי כך שיעורו אתמהה. אלא בתר דרך נפילה ושכחה אזלי' והלכך במפוזר אפילו טוכא. וב"ש ס"ל דלא צריך קרא לרבויי במפוזר דסברא היא אפילו טוכא. ודע דדרשה זו דמר יליף מלעני ולגר ומר יליף מלגר ויתום ואלמנה כ"ה בירו' וכתבו הרמב"ס ג"כ בפירושו ובחבורו. אבל הרשב"ם בפ' המוכר את הבית דף ע"ב כתב בספרי יליף שנים שכחה שלשה אינם שכחה דכתיב עומר ולא גדיש. ולפ"ז י"ל ב"ש וב"ה פליגי בהא דלמר שלשה מיקרו גדיש ולמר ארבעה. ואיכא נפקותא לדינא דלטעמא דמיקרי גדיש משמע דפחות משלש לכ"ע לא מיקרי גדיש וא"כ אם כל עומרי השדה של חצי חצי קב ואחד של שני קבין ומעט יותר לא אמרינן אינו שכחה כמו אם כולם של קב קב וא' של ארבעה דר"פ כיון דטעמא משום גדיש פחות משלשה אינו גדיש. ויש לדקדק לתנא דספרי דשלש הוו גדיש לב"ה א"כ כ"ש שיעור שלש בעומר אחד פשיטא דהוי גדיש כדאמר במתני' דלקמן אם אמרת בעומר אחד שהוא כגדיש תאמר בשני עומרים כו'. וא"כ לעיל בר"פ כל עומרי השדה של קב קב ואחד של ארבע אמאי הוי שכחה לב"ה אדרבה לדידהו אפי' בשלש לא יהא שכחה אפילו אי לית להו רואין כאילו נחלקו מ"מ כשהוא ביחד טפי הוי גדיש. וי"ל דדוקא בעומר שיש בו סאתים הוא דאחד מיקרי גדיש טפי כיון שאין דרך שום אדם לעשות גדול כזה. אבל פחות מסאתים רגילין לעשות. אלא דב"ש אזלי בתר שדה זו כיון שכל העומרין של זו הם קב קב. זה של ד' קבין מיקרי גדיש. וב"ה לא אזלי בתר שדה זו. והלכך אין זה גדיש אבל בשלשה שבולים שנפלו שפיר מיקרי גדיש כיון שאין דרך לשכוח כ"כ כמו שאין דרך לשכוח גדיש: **ושלשה אינם שכחה.**

ציונים

ה **שני עומרים.** ב"ב עב: סנהדרין כח. מיי' שם הלי"ד. **שני צבורי זיתים.** שם הלט"ו. **שני גרגרים.** שם פ"ד הלט"ו.

שינויי נוסחאות

ה **עומרים** בד"נ עמרים. **וחרובין** בכל הדפוי' והחרובין. **שני שבלים** כו' הרמב"ס בחיבורו העתיק **שתי שבלים** לקט ושלש כו' וכ"ה נכון.

תום' רעק"א

ה [אות סב] **ושלשה אינן שכחה.** ואף אם אחד מהם יותר מד' קבין. דס"ל להרמב"ם והרע"ב דלא הוי שכחה כמ"ש לעיל. וא"כ העומר הזה אף אם היה לבדו אינו שכחה מ"מ מצטרף עם הב' עומרים אחרים לדונם בכלל שלשה כדאמרינן פ"ד דב"ב גבי

תוספות אנשי שם

ה במשנה **שני עומרים** הזכיר התנא ג' מינים שבהם דין זה והם תבואה אילן וירק ומש"ה לא כללם בבבא א'. עמרים היינו תבואה והקדימה לכולם משום דמינה סליק ועוד דביה פירש הכתוב דין זה ושכחת עומר בשדה. זיתים וחרובין באילנות. והזכיר שניהם משום דאף לענין פאה הם דומים במה שהם משונים מכל שאר אילנות לענין הפסקה. פשתן היינו ירק ולאשמעינן רבותא שאף הפשתן אפשר שיתחייב בשכחה. ושנאו מטעם זה אחר האילנות אע"פ שהוא זרע הארץ כתבואה שהתחיל בה (הו"ע): **שלשה אינן שכחה** ע' תור"ע בשם המל"מ. ולענ"ד אפילו אם יש שם א' לבד הוא נמי אינו שכחה. וע"כ לא מצריך בגמ' עוד שנים אלא גבי סאתים דקי"ל כחכמים דשני עומרים אמ"ל לסאתים ואין פטורין משכחה אלא מגד שהם ג'. אבל למאי דמסיק המל"מ שם הובא בתור"ע במ"א דשני עומרים מצטרפין לד' קבין א"כ אם לא היה בו ד"ק והעומר הב' משלימו ליותר מד' קבין לא היה שכחה. וא"כ עכשיו שיש בעצמו ד' קבין לא מגרע כחו למאי דאמרינן דאע"פ שאין בו דין שכחה מצטרף עם אחרים. ועוד נ"ל דבד' קבין אפילו למ"ד בירושלמי דעומר שיש בו סאתים אמ"ל לג' היינו משום שהוא כגדיש אבל בד"ק דאינו נקרא גדיש וטעמא דלא הוי שכחה משום רואין מצטרף וכ"מ דעת המל"מ שם. ותמהני שראיתי בס' תפא"י (בבועז אות א') בשם המל"מ להיפך דבד"ק אמ"ל והוא תמוה (ש"י). א"ה עמ"ש במ"א להר"מ דסובר דביותר מד"ק מודו ב"ה ע"כ דס"ל דטעמא דד"ק משום דהוי מסויים. וא"כ לכל מילי הוי כעומר שיש בו סאתים ע"ש. תוי"ט ד"ה **שני הוצני כו' וכ' בכ"מ כו'** התוי"ט הבין דהך ול"נ הוא מדברי הכ"מ. וליתא דג"ז מדברי הרא"ש (לה"מ). במשנה **שני שבלים לקט.** משמע דדוקא בלקט

כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל. וְעַל כֻּלָּן בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, שְׁלֹשָׁה לָעֲנִיִּים, וְאַרְבָּעָה לְבַעַל הַבָּיִת[כו]: ו הָעֹמֶר שֶׁיֶּשׁ בּוֹ סָאתַיִם[כז], וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה[כח]. שְׁנֵי עֳמָרִים וּבָהֶם סָאתַיִם, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לְבַעַל הַבָּיִת.

ר' עובדיה מברטנורא

לעניים: ו **העומר שיש בו סאתים אינו שכחה.** °דכתיב (שם) לא תשוב לקחתו, עומר שאתה יכול להגביהו כולו כאחת ולשאת אותו על כתפו, יצא זה של סאתים שאי אתה יכול

תוספות יום טוב

תניין לומר דג' הוי שכחה: ו **העומר שיש בו סאתים.** לשון הר"ב עומר שאתה יכול להגביהו כולו כאחת ולשאת אותו על כתפו והן דברי הר"ש בפירוש ספרי. ובסוף פרק י' דתרומות בירושלמי שאכתוב שם מפורש דמשקל סאתים בלא תשעה אלפים ושש מאות זוז. והזוז והדינר אחד כדאיתא במשנה ב' פרק בתרא דבבא בתרא. והדינר מפורש בפ' הזהב [מד:] שהוא כ"ד איסרין ובריש קדושין [יב.] תנן דפרוטה אחד משמנה באיסר. ושם פירש

פירוש המשניות להרמב"ם

ופרט הוא מה שנאמר (ופרט) [וכרמך לא תעולל] ופרט כרמך לא תלקט (ויקרא יט) וב"ה מביאין ראיה ממה שאמר (שם) לעני ולגר תעזוב אותם ויש לו לעזוב שנים. וב"ש מביאין ראיה ממה שאמר לגר ליתום ולאלמנה ויש לו לעזוב שלשה.

מלאכת שלמה

כדרכן. ו **העומר שיש בו סאתים.** פי' הא' הר"ש סירילי"ו ז"ל סאתים ר"ל משקל סאתים דהיינו תשעים ושש ליטרין וכל ליטרא מאה זוז והזוז ששה מעין שהוא דרהם ואני ע"כ. ובתוי"ט כ' ואין צ"ל לפרש מפני כובדו דהא רבותינו כו'. ותימה שרוצה לדמות מעשה נסים לטבע רוב העולם. **ושכחו אינו שכחה.** אית דדריש ליה בספרי ובירושלמי מדכתיב לא תשוב לקחתו וכדפי' ר"ע ז"ל ואית דדריש ליה בירושלמי מקרא דכתיב ושכחת עומר ולא גדיש ועומר שיש בו סאתים נקרא גדיש. ונפקא מינה לעומר אחר ששכחו בלדו דלמאן דחשיב ליה גדיש אם שכח עומר בלדו לא הוי שכחה לבית שמאי ועוד נפקא מינה אם שכח שני עמרים בלדו למאן דאמר גדיש לא מצטרף בהדי הנך שני עומרים והוו שכחה וסתמא דמתני' דקתני בסיפא לא אם אמרת בעומר א' שהוא

תפארת ישראל

יכין

כו. דכתיב לגר ליתום ולאלמנה יהיה. הו"ל ג'. וב"ה דס"ל ב' לעניים. דרשי לעני ולגר תעזוב. הו"ל ב': **כז.** ר"ל שיכול לדוש מהעמיר ההוא סאתים גרעינים: **כח.** מדאינו יכול להגביה. דאע"ג דאין סאתים כבדים כ"כ עכ"פ נפח קשה למשא ולפיכך

משנה ראשונה

כשנפלו שלשה בבת אחת אבל במפוזרין בשדה אפילו טובא וכדפי' לעיל. וכ"כ הרמב"ם פ"ד ממ"ע דין ט"ו שני גרגרים פרט שלשה שנפלו כאחת אינם פרט ע"כ. ו **העומר שיש בו סאתים.** פי' הר"ב דאימעיט מלא תשוב לקחתו עומר שאתה יכול להגביה כו' וכ"ה בירושלמי ואמר התם אית דתני לה מן עומר ולא גדיש. ומשמע דמתני' ס"ל כאית דתני כדאמר בסמוך אם אמרתם בעומר א' שהוא כגדיש כו'. גם הרמב"ם בחבורו כתב טעם זה שהוא כגדיש. ואיכא נ"מ לדינא בין הטעמים אם שכח זה ושכח עוד שני עומרים בלדו אם זה נידון כגדיש אין מצטרף עם השנים ויש להן שכחה. ואם הוא כעומר מצטרף להיות שלשה ואין להן שכחה כדאמר התם. ובפרק המוכר את הבית דף ע"ב אמר רב הונא עומר שיש בו סאתים תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו. תורת עומר עליו שכח שנים והוא אין להן שכחה וכו' משמע נמי דאילו תורת גדיש עליו אין מצטרף לשנים. והיינו טעמא כיון דדרשי' עומר ולא גדיש ממילא כל דיני שכחה האמורים בתורה אין נוהגין בגדיש וכשאמרו שלשה אינם שכחה לא אמרו אלא בעומרין ולא בגדיש ואין הגדיש מצטרף. זו היא סברת הירושלמי. אבל בגמ' דידן דאמר תורת עומר עליו אע"פ שהוא גדיש לית ליה הך סברא דכל דיני שכחה אין נוהגין בגדיש אלא להך דינא דאימעיט לחוד דבדידיה גופיה אין דין שכחה אבל לשאר מילי תורת עומר עליו. וראיתי להרב משנה למלך פ"ה ממ"ע דין י"ז גבי כל עומרי השדה של קב קב ואחד של ארבע ה"ז שכחה יותר על ארבע קבין ושכחו אינו שכחה. כך כתב הרמב"ם שם. וכתב הר"ב ז"ל דמספקא ליה זה שהוא יותר על ד' קבין ששכחו ושכח שני עומרים בלדו של קב קב אם מצטרף להם להיות שלשה ולא הוי שכחה או דלמא הא דשלשה אינם שכחה הוא כשכל אחד ואחד לבדו היה בו שכחה הוא דכהצטרפם אינם שכחה אבל כשאחד מהם אין בו שכחה אפילו הוא לבדו אינו מצטרף עם האחרים להיות שלשה. ופשיט לה מהא דרב הונא תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו כו' וע"ש. ואני תמיה על עיקר ספקו מנ"ל הך סברא לומר הא דשלשה אינם שכחה דוקא כשכל אחד לבדו היה בו שכחה. דהא בירושלמי פשיטא ליה דלמ"ד טעם ביש בו סאתים משום שאי אתה יכול להגביהו דין עומר עליו ומצטרף לשורה אע"פ שבפני עצמו אין בו שכחה. ולמ"ד משום גדיש נמי הא דאינו מצטרף לאו משום דבפני עצמו אין בו שכחה. אלא משום דבגדיש לא איירי קרא. אבל לומר דבעינן שיהא בעצמו דין שכחה זו לא שמענו. **ר"ג אומר לבעה"ב.** וצריך לדעת מאי ס"ל לר"ג דהא בין למ"ד עומר שאתה יכול להגביהו כולו וכו' ובין למ"ד מפני שהוא כגדיש. בין כך ובין כך כשהם שנים אין טעם לפטור. ואפשר דאיהו לית ליה חד מהני טעמי אלא דס"ל הא דיש בו סאתים אינו שכחה היינו כשאין בכל השדה עומר גדול כמוהו. והוי טעמא משום שעתיד לזוכרו לאחר זמן וכדאמרי' רפ"ז במעשיו שעושה הרבה וזה נמי עושה הרבה. אבל לחכמים אפילו כל העומרים הם סאתים סאתים ושכח אחד מהם אינו שכחה. וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהמ"ע בהדיא אפי' כולם סאתים

ציונים

ו העומר. ב"ב שם. סנהדרין שם. מיי' שם פ"ה הלכה יח.

שינויי נוסחאות

ו עומרים בד"נ עמרים.

ראשון לציון

ו [תוי"ט סד"ה] **העומר שיש בו סאתים כו' והזוז והדינר א' כדאי' במ"ב פרק בתרא דב"ב כו'.** בתשבי שורש דינר וכן בשורש זוז כ' הזוז והדינר שניהן שוין אלא שהזוז של כסף והדינר של זהב.

חידושי מהרי"ח

ו [תוי"ט ד"ה] **העומר שיש בו סאתים לשון הר"ב כו' מפני שהנפח מרובה לכך לא יוכל להגביהו כו' עכ"ל.** זהו מפי' הרב תוי"ט ולא מדברי הר"ש רק שנראה להרב תוי"ט שזה מפני הנפח אבל אין נראה לפרש מפני כובדו כו' שהרי מצאו משקל כל אבן מ' סאה וסיים ועיין במשנה ה' פ"ו דב"מ כי שם תמה הן על אביי והן על רבא ע"ש אבל נראה דבחנם תמה עליהם כי באותה שעה שכתב זה נעלם ממנו הגמ' שם בב"מ (דף פ' ע"ב) ת"ר קב לכתף ופי' רש"י שמזה מוכח שמשא אדם בינוני הוא ח' סאים וא"כ לפי' זה ניחא התם הן לאביי והן לרבא שכאן שהעומר שהוא עדיין עם התבן ועם הקש ויש בו סאתים תבואה וגם נפח אז אינו תימה אם יהיה כבד יותר מחמשה סאין משא בני אדם לרבא כדאית ליה ולאביי כדאית ליה ובימי חכמי המשנה והברייתא אז לא היה כח לאנשים כל כך כמו לדור המדבר וחכמי המשנה והברייתא שערו לפי דורם. אבל כאן היה אפשר להליץ בעד הרב תוי"ט שהרי כאן מוכיח מפסוק והתורה ניתנה לדור המדבר ולהם היה כח לשאת מ' סאה אבל זה אינו דהרי התורה נתנו שיעור לשכחה דהיינו מה שאדם יכול לקחתו וא"כ כל דור ודור לפי משאם דבזה תלה הכתוב. ובלא זה דברי הרב תוי"ט רחוק מן השכל שיהא משא ב' סאין עם הנפח כבד יותר ממ' סאה בלא נפח ואף שהייתי יכול לומר כוונת הרב שמפני הנפח אינו יכול להניח על כתיפיו בפ"א וכן משמע לכאורה לשונו א"כ לא היה קשה כלום לאביי ורבא שם בב"מ ששם לא מיירי שמניח דוקא בפ"א רק כשמניחו על החמור ע"ש וגם מן הכתוב לא תשוב לקחתו לא משמע שום חילוק בין בפ"א בין בכמה פעמים רק הכתוב הקפיד מה שאינו יכול לנושא ויהיה איך שיהיה זה ודאי נעלם מהרב ברייתא קב לכתף ודו"ק.

תוס' רעק"א

ו [אות סג] בר"ב ד"ה **העומר. דכתיב לא תשוב לקחתו.** ובירושלמי איתא עוד טעם דסאתים הוי גדיש וכתיב ושכחת עומר ולא גדיש. וכתב הרא"ש דלישנא דמתני' הכי משמע. מדקתני לא א"א בעומר א' שהוא כגדיש. וכן בספ"ד דב"ב עומר שיש בו סאתים תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו. דאם הוא לבדו אינו שכחה משמע דמדין גדיש הוא דלא הוי שכחה. עומר שיש בו סאתים דאינו שכחה דמ"מ שנים והוא אינו שכחה (מל"מ). להשלים השורה דשנים והוא נידון לג' עומרים דאינם שכחה

תוספות אנשי שם

משערינן בשבלים אבל בשכחה אפילו בשכחת קמה משערינן בשיעור קמה שיוכל לעשות מהם ב' עומרים. דאל"ה לא יצוייר שבשני שבלים יהיה סאתים (לק' במ"ז) וטעמא דעיקר שכחת קמה ילפינן משכחת עומר ולכך משערים בעומרים. אבל לקט לא ילפינן משכחה אלא לענין המנין שנים ולא שלשה אבל לענין השיעור בשבלים משערינן ולא בעומרים. אבל לפי הגהת הגר"א בתוספתא שהובאה בר"ש לק' מ"ח משמע דבשכחת קמה לעולם בסאתים משערי'. וכשאין בה סאתים אע"פ שיש בה כדי הרבה עומרים הוי שכחה ובזה יפה כח העני בקמה מבעומרים ע"ש. וע' בש"א כאן: **כדברי ב"ה.** מדלא קתני דברי ב"ה נ"ל דב"ה לא אמרו הדין מפורש בכל אלו אלא בחד מינייהו ומיניה שמעינן לכולהו איך (ש"ל). והקדים דברי ב"ה לב"ש שלא כדרכו מפני סדר החשבון (הו"ע): **לעניים.** שינה בלשונו כדי שלא להאריך לפרש שכחה פרט ולקט (ש"ל). בר"ב ד"ה **אלו כו' דכתיב לגר כו'.** ולב"ה י"ל דה"ק קרא כשיש כמנין לגר ליתום ולאלמנה דהיינו ג' אז יהיה לדידיה דהיינו לבעה"ב והוא ע"ד מה שפירשו איש את קדשיו לו יהיו. וסברא זו איתא בירושל' דא"ר מנא שניהם מקרא א' דרשו לגר ליתום ולאלמנה יהיה בש"א לעניים ובה"א לבעה"ב (ש"ל). אמנם בגמ' דידן סנהדרין פ"ח וב"ב ע"ב מפ' רש"י הטעם מהספרא דכתיב ושכחת עומר ולא גדיש דג' עומרים גדיש הם וע"ש בפי' הרא"ש שהקשה תינח עומרים אבל ג' שבלים אינם לקט. ג' גרגרים אינם פרט מנלן. ובלקט אפשר לומר לקט קצירך אמר רחמנא ולא קציר עצמו ופעמים נמי אדם קוצר ג' שבלים בב"א ולא יותר (ורש"י ז"ל בסנהדרין כ' הטעם דאין דרך להפקיר ג' שבלים) אבל בגרגרים לא ידענא טעמא (טעמא דרש"י שייך גם בזה) ואפשר דילפינן לה מלקט ושכחה ואי קשיא עוללות

להגדיה כולו כאחת: **אמרו לו יפה כחו.** כלאחרינן שמיס*) **שכחה שלש אינן שכחה: לא אם אמרת בעומר אחד שהוא כגדיש.** דין הוא שעומר אחד שיש בו שלשים לא יהיה שכחה, מפני שהוא כגדיש ואין שיך שכחה בגדיש: **תאמר בשני עומרים.** שהם כמו שלש עומרים קטנים: **כבריכות כגורות קטנות:** ז **קמה שיש בה שלשים ושכחה אינה שכחה.** לילפינן שכחת קמה משכחת עומר מה עומר שיש בו שלשים אינו שכחה, אף קמה שיש בה שלשים אינה שכחה, ושכחת קמה ילפינן לה מקרא דלכאיב (שם) ושכחת עומר בשדה, לרבות שכחת קמה: **טופח.** אין קטנית דק ממד וקורין לו בערבי גילבא"ן, ובקמה של שעורים מירי שנשתדפו ועשו דקות כטופח, ואפילו הכי רואים אותם כאלו הן גסים כשאר שעורים, ואם כשנאחזו אותן גסים כשאר שעורים יהיה נהן שלשים, אף על פי שעכשיו שהם שדופות אין בהם שלשים לא הוי שכחה, ואין לפרש דשל טופח ממש יהשבו כאלו הם כשעורים הגסים, אלא בשעורים שנשתדפו ועשו כטופח, דהכי אמרינן בירושלמי רואים את השדופות כאלו הן מלאות: **ענוה של** הר"ב שמקלו חמי שעורה. נמצאת למד שמקל הזה ל"ו שעורות. וכשמשו' ל"ו פעמים ט' אלפים ושם מאות יעלו בידך תמקב"ח אלפים ושם מאות שעורות. ומפני שהנפח מרובה לכך לא יוכל להגדיה וכו'. ואין נראה לי לפרש מפני כובדו דהא רבותינו שקלו אחנים שהקימו בגלגל חיש אחד על שכמו מצאו משקל כל אחד מרבעים סאה. כמ"ש רש"י בפירוש החומש פרשת שלח לך ועיין במשנה ס' פ"ו דב"מ: ז **קמה וכו' ושכחה.** כתב הר"ב לילפינן שכחת קמה מריבוי דבשדה. וכ"כ לעיל פ"ד משנה ו'. ועיין מ"ש לקמן משנה י' בס"ד: **טופח.** פי' הר"ב בערבי גלבא"ן ובמשנה ג' פ"ה כתב עוד פירוש אחר:

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לָעֲנִיִּים. אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְכִי מֵרוֹב הָעֳמָרִים יְפֵי כֹחַ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אוֹ הוּרַע כֹּחוֹ. אָמְרוּ לוֹ, יְפֵי כֹחוֹ[יט]. אָמַר לָהֶם, וּמָה אִם בִּזְמַן שֶׁהוּא עֹמֶר אֶחָד וּבוֹ סָאתַיִם וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה. שְׁנֵי עֳמָרִים וּבָהֶם סָאתַיִם, אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא יְהֵא שִׁכְחָה. אָמְרוּ לוֹ, לֹא. אִם אָמַרְתָּ בְּעֹמֶר אֶחָד שֶׁהוּא כְּגָדִישׁ[כ], תֹּאמַר בִּשְׁנֵי עֳמָרִים שֶׁהֵן כְּבָרִיכוֹת: ז קָמָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סָאתַיִם, וּשְׁכָחָהּ, אֵינָהּ שִׁכְחָה[כא]. אֵין בָּהּ סָאתַיִם, אֲבָל הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת סָאתַיִם[כב], אֲפִלּוּ הִיא שֶׁל טוֹפַח[כג] רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא עֲנָוָה[כד] שֶׁל שְׁעוֹרִים:

*) כ"ה גם בד"ו אבל בלי ספק הוא ט"ס וצ"ל שנים כר' שלשה כו'.

פירוש המשניות להרמב"ם

ו **מה שאמר רבן גמליאל וכי מרוב העמרים.** הוא לשון שאילה [כדי שיודו] שאמר להם רוב העמרים השכוחות יש בהם תועלת לבעל הבית או יש לו בהם הפסד. והודו לו ואמרו שיש ברובם תועלת לבעל הבית ואינה שכחה כשיהיו רבים. וכאשר הודו על זה השיב עליהם מדבריהם ואמר להם היאך אמרתם שרובם הפסד לבעל הבית שהרי אתם אומרים **כשיהיה עומר אחד אינו שכחה.** ואם יהיו שנים הם שכחה השיבוהו ואמרו לו כשיהיה עומר אחד הוא כמו הגדיש והכתוב אומר ושכחת עומר ולא גדיש וכשיהיו שני עמרים הוא כמו שאר עומרים הקטנים. ועוד אמרו לא תשוב לקחתו עומר שאתה יכול לפשוט ידך וליטלו יצא זה שאינך יכול לפשוט (ידך) וליטלו ואין הלכה כרבן גמליאל. ופירוש כריכות אגודות. ז דע שהשכחה היא מחוייבת לקמה כמו שהיא מחוייבת לעמרים לפי שאמר כגדיש **אמת** אמת **מלאכת שלמה**

כגדיש **אמת** אמת כמלן דמתניב ליה גדיש. **אמר רבן גמליאל כו'.** אמר המלקט פסק הרמב"ם ז"ל אין הלכה כר"ג וביושלמי משמע דהוי מתנוקת ופ"ק **שם** דליק על **אמי** מתני' לק' בפירקין דתנן **שם** מצוה עקורה וכו' **הא** שם היו שמיהן עקורות לצע"ג כר"ג. **שהן כבריכות.** מטעם זה כ' **שם** הרמב"ם ז"ל בפ"ה מי' י"ח דלמ"ל דליפי' היה נהן יותר מסאתים הרי אלו שכחה: ז **אבל היא ראויה לעשות סאתים.** לילי היתה שנה כתקנה. וז"ל **הא** הר' הר"ר יהוסף **תשכנזי** ז"ל פי' שאלו הצדיקים על זו הקמה היו רשויין להיות נהן סאתים תצוחה אלא שלקו ועשו דקיק אך לשון המשנה אינו משמע כן ול"ע עכ"ל ז"ל:

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

לא. דמקיש קמה לעומר: **לב.** אילו היו הגרעינים טוחים **לג.** שנעשו הגרעינים נטומות דקות. כטופח שהוא מין זרע דק: **לד.** שכולת מלאה וטובה:

משנה ראשונה

סאתים. ז **קמה שיש בה סאתים.** פי' הר"ב דילפ' שכחת קמה משכחת עומר לענין סאתים וכ"כ הר"ש וברא"ש דסאתים אינו שכחה משעומר וגם גדיש הוצרכו לומר דשכחת קמה מע"ג דשדה דמרבינן מינים שכחת קמה גם שלשים יפי' שהוא כגדיש ואין שייך **כו'** דהכתוב אומר ושכחת עומר וגם הגדיש. כ"כ הר"מ. וטעם הנ"ל דגם תצוח לקחתו כולו אפילו לר"ג (רמ"ז). וכמ"ש ס"ל כ' להוכיח מהא דב"ב (שהובא בתוד"ע) דס"ס דיקן ס"ל דגם כהילופלמי (שהובא בס' מ"ש) דאפילו הדלקוח בפלוגתא מתמרו אגם דמרוייהו לעיל טעמא דיכול להגביהו לא צריך הכא למימר דיליפי מהדדי. **אין** להגביהו להם לא תצוח לקחתו כולו אפילו לר"ג (רמ"ז). וכמ"ש ס"ל כ' להוכיח מהא דב"ב (שהובא בתוד"ע) דס"ס דיקן ס"ל דגם כהילופלמי (שהובא בס' מ"ש) דאפילו הדלקוח בפלוגתא מתמרו אגם דמרוייהו לעיל טעמא דיכול להגביהו לא צריך הכא למימר דיליפי מהדדי. **אין** שכחת עומר להם מיקרי שכחה כלל אלא מדרבנן. ביבמי ליה תורת עומר להיות נדון כשוכח ומכי דייק רש"י ז"ל דמייתי הכא טעמא דרב הונא כולהו מני קראי לעומר דתרוייהו לגבי כ"ע. והכא דמתני' לגבי ר"ש עם הכבלי. ומ"ש עם היקר עבידתא כו' אין כ"ל מאי ניהו דקאי כמ"ש הר"ש אלא עבידתא אמאי לגבי קראי מני קראי ומשני דלגבי דלי מחד ז"א שדינו כגדיש מכל וכל כו' וגם הר"מ בפי' נפיק לכל מני קראי ופשיטא שהוא מן הטעם הנאמור. ע"כ. ז במשנה **של טופח.** טופח לא קאי אהוי משמע שהיא טופח ממש דהיינו אותו הקטנית דק אלא של טופח שים בו ענין ודקות של טופח (ש"ל): **רואין כו'.** נראה דה"ק בענין שכחת עומרים שאם הוא עומר של שדופות ואם היו גדולות היה בו שלשים כדאי לאמרינן רואין לכיון דילפינן זמ"ז פסיעה דאוין ניהו (ש"ל). וע' במ"ש במשנה לקמ' שכחת **שם** הרמ"ם בהיפך. וכדבריו הגיה הגר"ש בתוספתא שזה יפה כח העני בעומר מבקשה. ע"ש: **של שעורים.** לומר דכהו ממי אמרינן רואין אע"ג דליכא כהו קפידא כ"כ בין יפות לרעות כיון שלשים מלכל מדה כדאיתן בגמ' בחומו משמע דל"ל שעורים ועשו יפות ול"ל בין ובשר לקוסים ומעורים (ש"ל).

ציונים

לעניים. שם. ז קמה. שם פ"ה הלכה ו' ופ"ה הל"ט:

שינויי נוסחאות

יופי כח נד"ס ייפה כחו וכן בקמוך וכ"ע שהיא גי' הר"ב. **יהא** נד"ס יהו. **כבריכות** נד"ע כבדוכות. ז ענוה ביושלמי ענבה.

תוספות חדשים

ו [תוי"ט ד"ה] **העומר כו' שהנפח כו' לא יוכל להגביה כו' עכ"ל.** ועדיין לע נתייצב כזה כלאחר הרב בעלמו הקשה בפ"ו דב"מ דנפח הוי רק כמשא ואפילו יהיה התנן ג' ו ג' פעמים כתבואה עדיין לע יגיע למ' שלא אכל בשמת ועלם מן הרב הנמ' דב"מ דף פ' דמשא של אדם הוי שלשים קג וכ"פ הטור מ"מ סי' ש"ח וכל הפוסקים וה"ר אם התבואה שלשים התנן עכ"פ ד' שלין והוי ככלל ו' שלין שהוא ל"ו קנים וש"ע ליטלו ומה שהקשה מלשנים בגלגל אין ראיה מדור המדבר שהיו אנשי מדות כדמ' בב"ב פ' הספינה וק"ל (ממהורש"ח זצ"ל).

ראשון לציון

[בסד"ה העומר] **כמ"ש רש"י בפ' החומש פרשה שלח לך כו'.** פלוגתא מבגמון תוי"ט דלא אמרה מסמיה דגמרא קושטא ל"ל כי שם מקומו. [משנה ז] **רואין אותה כאילו היא ענוה.** בערוך ערך עגב ד' רואין אותו כאילו היא עגבה

תוספות אנשי שם

נמי מילף מיניהו ומימה ד' לעניים ג' לבעה"ב י"ל התם כתיב וכרמך לא תעולל ש"מ אפילו כרם שכולו עולות. ע"כ (להר"מ). ועי' בהג' הרש"ש על דברי רש"י הנ"ל בבאהדרין. ו בר"ב ד"ה **לא אם אמרת כו' ואין שייך כו'** דהכתוב אומר ושכחת עומר וגם הגדיש. כ"כ הר"מ. וטעם הנ"ל דגם תצוח לקחתו כולו אפילו לר"ג (רמ"ז). וכמ"ש ס"ל כ' להוכיח מהא דב"ב (שהובא בתוד"ע) דס"ס דיקן ס"ל דגם כהילופלמי (שהובא בס' מ"ש) דאפילו הדלקוח בפלוגתא מתמרו אגם דמרוייהו